

Pierre Lemaitre

ENS VEUREM
ALLÀ DALT

PREMI GONCOURT

Els que creien que aquesta guerra s'acabaria aviat ja feia molt de temps que havien mort. A la guerra, precisament. De manera que a l'octubre, Albert va rebre amb força escepticisme els rumors que anunciaven un armistici. No els va donar més credibilitat que a la propaganda del principi, que sostenia, per exemple, que les bales alemanyes eren tan toves que s'esclafaven com peres podrides damunt dels uniformes, cosa que feia petar de riure els regiments francesos. En quatre anys, Albert n'havia vist moltíssims, d'homes morts de riure en rebre una bala alemanya.

N'era conscient. La seva negativa a creure's que s'acostés un armistici era sobretot una qüestió de superstició. Com més esperes la pau, menys credibilitat dónes a les notícies que l'anuncien; és una manera de conjurar la mala sort. L'únic és que, un dia darrere l'altre, aquestes informacions arribaven en onades cada cop més seguides i que per tot arreu tothom va començar a repetir que la guerra estava a punt d'acabar-se. Fins i tot van llegir discursos, amb prou feines creïbles, sobre la necessitat de desmobilitzar els soldats més grans que ja feia anys que s'arrossegaven pel front. Quan per fi l'armistici es va convertir en una perspectiva raonable, l'esperança de sortir-ne viu va començar a penetrar en els més pessimistes. La conseqüència va ser que ningú volia sentir a parlar d'ofensives. Es deia que la 163a Divisió intentaria obrir-se pas fins a l'altre costat del Meuse. Alguns encara parlaven de combatre l'enemic, però en general, vist des de baix, des de la banda d'Albert i els seus camarades, després de la victòria dels Aliats a Flandes, l'alliberament de Lilla, la desbandada dels austríacs i la capitulació dels turcs, els soldats no se sentien tan entusiasmats com els oficials. L'èxit de

l'ofensiva italiana, els anglesos a Tournai, els americans a Châtillon... Es veia que tenien la paella pel mànec. El gruix de la unitat es va disposar a matar el temps, i es va dibuixar una línia divisòria molt clara entre aquells que, com Albert, preferien esperar el final de la guerra asseguts tranquil·lament, fumant i escrivint cartes, i aquells que estaven impacients per aprofitar els últims dies per matar-se una mica més amb els alemanys.

Aquesta línia de demarcació corresponia exactament a la que separava els oficials de tots els altres homes. Res de nou, pensava Albert. Els caps volen guanyar el màxim terreny possible, per presentar-se en una posició de força a la taula de negociacions. Eren capaços d'afirmar que conquistar trenta metres podia canviar realment el resultat del conflicte i que morir avui era encara més útil que morir el dia anterior.

I era a aquesta categoria que pertanyia el tinent d'Aulnay-Pradelle. Tothom, quan parlava d'ell, deixava estar el nom, la preposició, l'*Aulnay*, el guionet i deia simplement *Pradelle*. Se sabia que això el feia empenyar. Els altres jugaven amb avantatge, perquè sabien que ell convertia en un punt d'honor el fet de no mostrar-ho. Reflex de casta. A Albert no li queia bé. Potser perquè era guapo. Era un home alt, prim, elegant, amb un munt de cabells ondulats, d'un marró profund, un nas recte i uns llavis fins admirablement dibuixats. I uns ulls blau fosc. Per a Albert, molt desagradable. I a més, sempre amb cara d'enfadat. Un home impacient, que no disposava de velocitat de creuer. O accelerava o frenava. I entremig, res. Caminava amb una espatlla cap endavant, com si volgués empènyer els mobles, arribava al teu costat a tota velocitat i s'asseia bruscament. Era el seu ritme normal. Resultava curiosa, aquesta barreja: amb aquell aire aristocràtic, resultava al mateix temps terriblement civilitzat i brutal en el fons. Una mica a imatge d'aquesta guerra. Potser era per això, que s'hi trobava tan bé. I també tenia unes espatlles molt amples. El rem, segur. I el tenis.

Una altra cosa que li desagradava a Albert eren els pèls. Pèls negres per tot arreu, fins i tot als dits, amb unes tofes que li sortien del coll, just fins a la nou. En temps de pau, segur que es devia afaitar uns quants cops al dia per no tenir un aspecte brut. Segur que hi havia dones que es deixaven impressionar per tots aquests pèls, aquest costat masculí, salvatge, viril, vagament espanyol. La mateixa Cécile... Vaja, fins i tot sense parlar de Cécile, Albert no el suportava, el tinent Pradelle. I sobretot en desconfiava. Perquè li agradava atacar. S'ho passava bé sortint a l'assalt, carregant, conquistant.

I des de feia un temps, se'l veia menys fogós que de costum. Era evident que la perspectiva d'un armistici li ensorrava la moral, li tallava l'alè patriòtic. La idea del final de la guerra el matava, al tinent Pradelle.

Mostrava una impaciència inquietant. La falta d'empenta de la tropa el feia empipar molt. Quan recorria les trinxeres i es dirigia als seus homes, encara que posés tot l'entusiasme de què era capaç en les seves paraules i evoqués l'esclafament de l'enemic, al qual una última ràfega donaria el cop de gràcia, no obtenia gaire cosa més que uns quants murmurs imprecisos. Els soldats assentien prudentment amb el cap mentre es miraven fixament les botes. No era només la por de morir, era la idea de morir ara. Morir l'últim, pensava Albert, és com morir el primer. No hi ha res de més idiota.

Però era justament el que estava a punt de passar.

Si fins ara havien viscut uns dies força tranquils, a l'espera de l'armistici, de cop i volta tot s'havia accelerat. Havia arribat una ordre de dalt que exigia que anessin a vigilar de més a prop que feien els alemanys, tot i que no calia ser general per veure que feien el mateix que els francesos, esperaven el final. Malgrat tot, s'hi havia d'anar. A partir d'aquell moment, ningú va ser capaç de reconstruir exactament l'encadenament dels fets.

Per dur a terme aquesta missió de reconeixement, el tinent Pradelle va triar Louis Thérioux i Gaston Grisonnier, vés a saber per

què, un de jove i un de vell, potser l'aliança del vigor i l'experiència. En qualsevol cas, unes qualitats inútils, ja que cap dels dos va sobreviure més de mitja hora a la designació. En realitat, no havien d'anar gaire lluny. Havien d'avançar cap al nord-est posem uns dos-cents metres, clavar quatre cops de cisalla, reptar a continuació fins a la segona fila de filferro, fer-hi un cop d'ull i tornar dient que tot anava bé, ja que tothom sabia que no hi havia res per veure. A més a més, als dos soldats no els preocupava gaire acostar-se així a l'enemic. Tenint en compte la situació dels últims dies, encara que els descobrissin, els alemanys deixarien que miressin i se'n tornessin, per a ells seria com una distracció. Però al moment en què avançaven, doblegats al màxim possible, els dos observadors van ser abatuts com conills. Es va sentir el soroll de les bales, tres, i després un gran silenci. Per a l'enemic, assumpte tancat. Els altres soldats de seguida van intentar localitzar-los, però com que havien sortit cap al nord, no es veia el lloc on havien caigut.

Al voltant d'Albert, tothom es va quedar immòbil. Després van començar els crits. Porcs. Els alemanys sempre fan igual, colla de podrits! Bàrbars, etc. I a sobre, un jove i un vell! Això era igual, però en l'ànim de tots nosaltres, els alemanys no s'havien conformat a matar dos soldats francesos, amb ells havien abatut dos emblemes. En resum, un autèntic furor.

Durant els minuts següents, amb una rapidesa que els era desconeguda, des de la rereguarda els artillers van llançar unes quantes ràfegues de setanta-cinc contra les línies alemanyes. Vés a saber com se n'havien assabentat.

I després, l'escalada.

Els alemanys van replicar. Al bàndol francès no van trigar gaire a reunir tothom. Ara els passariem comptes, a aquells imbècils. Era el 2 de novembre del 1918. Encara no ho sabíem, però estàvem a menys de deu dies del final de la guerra.

I atacar el dia dels Morts, a sobre! Per més que no vulguem donar importància als símbols...

I aquí ens tens, un altre cop equipats, va pensar Albert, a punt per escalar els patíbuls (així era com anomenàvem les escales que fèiem servir per sortir de les trinxeres, imagineu-vos quines perspectives) i per precipitar-nos cap a les línies enemigues. Als nois, tots en fila índia, tots tensats com arcs, els costava empassar-se la saliva. Albert anava en tercera posició, darrere de Berry i del jove Péricourt, que es va girar, com si volgués comprovar que tots els altres eren allà. Les seves mirades es van creuar. Péricourt li va somriure, un somriure de nen que es prepara per fer alguna entremaliadura. Albert també va intentar somriure, però no se'n va sortir. Péricourt va tornar a la seva posició. Esperaven l'ordre d'atacar. La febrilitat era gairebé palpable. Els soldats francesos, escandalitzats pel comportament dels alemanys, estaven concentrats en el seu propi furor. Damunt seu, els obusos estriaven el cel en les dues direccions i sacsejaven el terra fins a l'interior de les trinxeres.

Albert va mirar per damunt de l'espatlla de Berry. El tinent Pradelle, enfilat en un petit post d'observació, escrutava les línies enemigues amb els binocles. Albert va recuperar la seva posició a la fila. Si no hi hagués hagut tant de soroll, hauria pogut reflexionar sobre allò que el turmentava, però els xiulets sobreguts se succeïen, interromputs per explosions que et feien tremolar de cap a peus. A veure qui es concentra, en aquestes condicions!

De moment, els nois esperen l'ordre d'atacar. Per tant, no és una mala ocasió per observar Albert.

Albert Maillard. Era un noi prim, de temperament lleugerament limfàtic, discret. Parlava poc, els números se li donaven bé. Abans de la guerra, era caixer en una sucursal de la Banca de la Unió Parisenca. La feina no li agradava gaire. Seguia allà per la seva mare. La senyora Maillard només tenia un fill, i adorava els caps. Per tant, que Albert fos cap d'un banc, imagineu-vos, de seguida es va entusiasmar, convençuda que «amb la seva intel·ligència», no trigaria a arribar a dalt de tot. Aquest gust exagerat per l'autoritat li venia del seu pare, adjunt al subcap de departament del Ministeri

de Correus, que concebia la jerarquia de la seva administració com una metàfora de l'univers. A la senyora Maillard li agradaven tots els caps, sense excepció. No tenia miraments pel que fa a la qualitat ni a la procedència. Tenia fotos de Clemenceau, de Maurras, de Poincaré, de Jaurès, de Joffre, de Briand... Després de perdre el seu marit, que comandava un escamot de vigilants uniformats al museu del Louvre, els grans homes li proporcionaven unes sensacions increïbles. A Albert el món de la banca no el tornava boig, però l'havia deixat dir, amb la seva mare era el que funcionava millor. Tot i això, ell ja havia començat a fer els seus plans. Se'n volia anar. Se sentia atret per Tonquín, però d'una manera vaga, és veritat. Fos com fos, volia deixar la seva feina de comptable, fer alguna cosa diferent. Però Albert no era un home ràpid, tot li costava molt. I de seguida va aparèixer Cécile. Immediatament, la passió, els ulls de Cécile, la boca de Cécile, el somriure de Cécile, i també, evidentment, els pits de Cécile, el cul de Cécile, així com vols pensar en una altra cosa.

A nosaltres, avui dia, Albert Maillard no ens sembla gaire alt, amb un metre setanta-tres, però per a la seva època estava bé. En altres temps, les noies se l'havien mirat. Sobretot, Cécile. Vaja... Albert s'havia mirat molt Cécile i, al cap d'un temps, a força de veure's examinada així, gairebé constantment, ella es va adonar que ell existia i també se l'havia mirat. Albert tenia un rostre entenedridor. Durant la batalla del Somme, una bala li havia esgarrapat la templa dreta. Havia passat molta por, però se n'havia sortit amb una cicatriu en forma de parèntesi que li estirava l'ull lleugerament de costat i que li donava un cert aire. Durant el permís següent, Cécile, somiadora i encantada, li havia acariciat la cicatriu amb la punta de l'índex, cosa que no li havia fet pujar gens la moral. De petit, Albert tenia una carona pàl·lida, gairebé rodona, amb unes parpelles pesants que li donaven un aspecte de Pierrot trist. La senyora Maillard es privava de menjar per donar-li carn vermella, convençuda que estava blanc perquè li faltava sang. Albert havia

intentat explicar-li mil vegades que això no hi tenia res a veure, però la seva mare no era de les que canvien d'opinió així com així, i sempre trobava exemples, raons, li feia pànic equivocar-se. Fins i tot a les seves cartes tornava a treure coses que es remuntaven a anys enrere, era realment penós. Vés a saber si no va ser per això que Albert es va allistar de seguida, al començament de la guerra. Quan ho va saber, la senyora Maillard va començar a cridar, però era una dona tan expressiva que era impossible distingir què corresponia a l'espant i què corresponia al teatre. Havia xisclat, s'havia arrencat els cabells i de seguida s'havia recuperat. Com que tenia una concepció molt clàssica de la guerra, de seguida es va convèncer que Albert, «amb la seva intel·ligència», no trigaria a despuntar, a ser ascendit, ja el veia sortint a l'atac, en primera línia. En la seva imaginació, Albert protagonitzava un acte heroic i de seguida arribava a oficial, capità, comandant o, encara millor, general. Són coses que passen, a la guerra. Albert l'havia deixat dir mentre es preparava la maleta.

Amb Cécile, la cosa va anar molt diferent. La guerra no l'espantava gens. D'entrada, era un «deure patriòtic» (Albert es va quedar sorprès, no li havia sentit mai pronunciar aquestes paraules), i a més a més no hi havia cap motiu per tenir por, era pràcticament una formalitat. Ho deia tothom.

Albert ho dubtava una mica, però amb Cécile passava una mica com amb la senyora Maillard. També era d'idees fixes. Segons ella, la guerra no duraria gaire. Albert estava disposat a creure's tot el que digués Cécile, amb aquelles mans, aquella boca i tota la resta. Li podia dir qualsevol cosa, a Albert. Qui no la conegui no ho pot entendre, pensava Albert. Per a nosaltres, Cécile seria una noia maca, res més. Per a ell era tota una altra cosa. Cada porus de la pell de Cécile estava format per una molècula especial, el seu alè tenia un perfum especial. Tenia els ulls blaus, ja sé, a vosaltres això no us diu res, però per a Albert aquells ulls eren un abisme, un precipici. Agafem la seva boca, per exemple, i posem-nos per un moment en el lloc d'Albert. Aquella boca li havia fet uns petons tan càlids i

tan tendres que li removien l'estómac d'una manera que semblava que li havia d'explotar. Havia sentit com li entrava la seva saliva, se l'havia begut amb tanta passió, ella era capaç de tals prodigis que Cécile no era només Cécile. Era... Per tant, si volia podia afirmar que la guerra només seria una mossegada, ja que Albert havia somiat sovint que ell era una mossegada per a Cécile...

Ara, evidentment, veia les coses d'una manera força diferent. Ara sabia que la guerra no era res més que una immensa loteria de bales reals on sobreviure quatre anys depenia bàsicament d'un miracle.

I acabar enterrat viu a pocs dies del final de la guerra, la veritat, això ja seria la cirereta.

Però serà justament això el que li passarà.

El pobre Albert acabarà enterrat viu.

La culpa, «de la mala sort», diria la seva mare.

El tinent Pradelle s'ha girat cap a la tropa, amb la mirada fixa en la dels primers homes que, a dreta i esquerra, se'l miren com si fos el Messies. El tinent ha sacsejat el cap i ha fet una inspiració.

Uns quants minuts després, lleugerament encorbat, Albert corre per un escenari de la fi del món, immers en els obusos i les bales que xiulen, aferrant l'arma amb totes les seves forces, el pas pesant, el cap arronsat entre les espatlles. Les botes trepitgen un terra fangós, perquè els últims dies ha plogut molt. Al seu costat, altres soldats criden com bojós per embriagar-se, per donar-se valor. Altres, al contrari, avancen com ell, concentrats, amb els budells entortolligats, la boca seca. Tots es dirigeixen cap a l'enemic, armats amb una còlera definitiva, amb un desig de venjança. Ben mirat, això podria ser un efecte pervers de l'anunci d'un armistici. Han patit tant, que veure que s'acaba la guerra amb tants companys morts i tants enemics vius, gairebé els fa venir ganes de massacrar-los, d'acabar d'una vegada per totes. Serien capaços de matar qualsevol.

Fins i tot Albert, espantat per la idea de morir, obriria en canal el primer que se li posés al davant. Però s'ha trobat molts obstacles.

Mentre corria, s'ha hagut de desviar cap a la dreta. Al principi, ha seguit la línia marcada pel tinent, però amb les bales que passen xiulant i els obusos, acabes avançant en zig-zag. Péricourt, que avançava just davant seu, acaba de ser abatut per una bala, i ha caigut gairebé damunt les seves cames. Albert només ha tingut el temps just de saltar-li per sobre. Perd l'equilibri, corre uns quants metres impulsat per la seva pròpia embranzida i cau damunt del cadàver del vell Grisonnier, la mort inesperada del qual ha donat el senyal de sortida d'aquesta última hecatombe.

Malgrat les bales que li xiulen al voltant, en veure'l allà ajagut, Albert s'atura de cop.

El reconeix pel capot, perquè sempre portava aquella cosa vermella al trau, «la meva legió d'horror», deia ell. Grisonnier no era un esperit refinat. No era gens delicat, però era un bon home, tothom l'apreciava. És ell, no n'hi ha cap dubte. Té el cap gros incrustat en el fang, i la resta del cos fa la sensació d'haver caigut en desordre. I just al seu costat, reconeix el més jove, Louis Thérieux. Ell també està parcialment cobert de fang, encongít, com en posició fetal. És trist, morir a aquesta edat, en una actitud així...

Albert no sap què li agafa, una intuïció, agafa l'espatlla del vell i l'empeny. El mort es gira pesadament i aterra sobre la panxa. Albert triga uns segons a adonar-se'n. I després, la veritat li esclata a la cara: quan avances cap a l'enemic, no mors amb dues bales a l'esquena.

Salta el cadàver i fa uns quants passos, ajupit, no se sap per què, ja que les bales t'enxampen igual tant si estàs dret com encorbat, però és el reflex d'oferir el mínim blanc possible, com si la guerra es fes sempre sota el temor del cel. I aquí el tenim, davant del cadàver del petit Louis. Té els punys tancats al costat de la boca. És increïble, que jove que se'l veu, què, vint-i-dos anys? Albert no li veu la cara, tota bruta de fang. Només li veu l'esquena. Una bala. Amb les dues bales del vell, fan tres. La suma és fàcil.

Quan s'aixeca, Albert encara està trasbalsat per aquest descobriment. Pel que significa. A pocs dies de l'armistici, i veient

que els nois no tenien gaires ganes d'anar a buscar les pessigolles als alemanys, l'única manera de fer-los sortir a l'assalt era fer-los empenyar: per tant, on era Pradelle quan van disparar als dos companys per l'esquena?

Déu meu...

Estupefacte per aquesta constatació, Albert es gira i descobreix, a uns quants metres d'allà, el tinent Pradelle que se li tira a sobre, corrent tan de pressa com li permet l'equip.

Avança amb determinació, amb el cap completament dret. El que veu Albert sobretot és la mirada clara i directa del tinent. Totalment decidit. I de cop s'aclareix tot, tota la història.

En aquell moment, Albert entén que morirà.

Intenta fer un pas, però no li respon res, ni el cervell, ni les cames, res. Tot va massa de pressa. Ja us ho he dit, Albert no és un home ràpid. En tres salts, Pradelle li cau a sobre. Just al costat, un gran forat obert, un cràter d'obús. Albert rep el cop d'espatlla del tinent al mig del pit, i es queda sense respiració. Perd peu, intenta establir-se i cau cap enrere, dins del forat, amb els braços en creu.

I a mesura que s'enfonsa en el fang, com si fos a càmera lenta, veu com s'allunya el rostre de Pradelle i aquella mirada, en la qual descobreix ara tot el desafiament, tota la certesa, tota la provocació.

Quan arriba al fons del forat, Albert rodola per terra, frenat amb prou feines per la impedimenta. Les cames se li entortolliuen amb el fusell, aconseguen aixecar-se i s'encasta de seguida contra el pendent, com si s'enganxés precipitadament contra una porta per por que el sentin o el sorprenguin. Plantant amb força els talons (la terra argilosa llisca com si fos sabó), intenta recuperar la respiració. Els seus pensaments, breus i desordenats, tornen constantment a la mirada glacial del tinent Pradelle. Damunt seu, la batalla sembla que s'hagi multiplicat, el cel està constel·lat de garlandes. La volta lletosa s'il·lumina amb resplendors blaves o taronges. Cau un diluvi d'obusos en els dos sentits, enmig d'un soroll espès i sense interrupció, un terrabastall de xiulets i explosions.

Albert aixeca els ulls. Allà dalt, palplantat a la vora del forat com si fos l'àngel de la mort, es retalla l'alta silueta del tinent Pradelle.

Albert té la impressió d'haver caigut durant molta estona. En realitat, només hi ha, entre ells, dos metres com a màxim. Menys, segur. Però és més que suficient per marcar la diferència. El tinent Pradelle és a dalt, amb les cames separades, les mans plantades sòlidament al cinturó. Darrere seu, les lluïssors intermitents del combat. El tinent mira tranquil·lament al fons del pou. Immòbil. Es mira Albert, amb un lleuger somriure als llavis. No farà cap gest per treure'l d'allà. Albert s'encén de ràbia. La sang li puja al cap. Agafa el fusell, rellisca, recupera l'equilibri per molt poc i engalta l'arma. Però quan per fi apunta cap a la vora, ja no hi ha ningú. Pradelle ha desaparegut.

Albert està sol.

Deixa el fusell i intenta recuperar l'alè per segon cop. No hauria d'esperar més, hauria d'escalar de seguida el pendent del forat, perseguir Pradelle, disparar-li per l'esquena, saltar-li al coll. O anar a buscar els altres, parlar amb ells, cridar, fer alguna cosa, no sap ben bé què. Però se sent molt cansat. L'esgotament el domina. Perquè tot això no té ni cap ni peus. És com si hagués deixat la maleta a terra, com si hagués arribat. Encara que volgués pujar, no podria. Estava a un pas de deixar la guerra enrere i ara es troba al fons d'un forat. S'enfonsa més que asseure's i s'agafa el cap amb les mans. Intenta analitzar correctament la situació, però tots els ànims se li han fos de cop. Com un sorbet. Un d'aquells que tant li agraden a Cécile, de llimona, que li fan grinyolar les dents amb un gest de gatet que a Albert li fa venir ganes d'abraçar-la ben fort. Precisament, Cécile, de quan és la seva última carta? Això també l'ha esgotat. No n'ha parlat amb ningú: les cartes de Cécile cada cop s'han tornat més curtes. Com que la guerra s'ha d'acabar aviat, Cécile li escrivia com si ja s'hagués acabat del tot, com si ja no valgués la pena estendre's hi. Per a alguns que tenen famílies senceres, la cosa no és així, a ells sempre els arriben cartes, però per a ell, que només té Cécile...

També té la seva mare, però és més esgotadora que altra cosa. Les seves cartes s'assemblen a la seva conversa, si ella ho pogués decidir tot en lloc d'ell... Tot això és el que ha cansat, rosegat Albert, a part de tots els companys que han mort, en qui prefereix no pensar gaire. Ja n'ha viscut d'altres, d'instants de desànim, però ara és un mal moment. Justament ara que li farien falta totes les energies. No sabia dir per què, però alguna cosa dins seu ha cedit de cop i volta. Ho nota a l'estómac. S'assembla a una fatiga immensa, i pesa com una pedra. Un refús obstinat, alguna cosa infinitament passiva i serena. Com el final d'alguna cosa. Quan es va allistar i intentava imaginar-se la guerra, com feien molts altres, pensava secretament que en cas de dificultat només li caldria fer-se el mort. Es deixaria caure o fins i tot, en un intent de donar-hi versemblança, llançaria un crit fent veure que havia rebut una bala al mig del cor. A continuació, només caldria que es quedés estirat, a esperar que les coses es calmessin. I quan es fes de nit, s'arrossegaria fins al cos d'un altre camarada, un que fos mort de debò, i li robaria la documentació. Després, prosseguiria la seva marxa reptiliana durant hores i hores, aturant-se i retenint la respiració quan sentís alguna veu en la nit. Amb mil precaucions, avançaria fins a trobar un camí que seguiria cap al nord (o cap al sud, segons la versió). Mentrestant, s'aprendria de memòria tots els elements de la seva nova identitat. Després, ensopegaria amb una unitat extraviada, i el caporal, un paio fantàstic amb... En resum, com es veu, per ser caixer d'un banc, Albert té un esperit força novel·lesc. Segur que les fantasies de la senyora Maillard l'han influenciat. Al principi del conflicte, Albert compartia aquesta visió sentimental amb molts altres. Veia unes tropes ben equipades amb uns uniformes preciosos, vermells i blaus, avançant en files estretes contra un adversari pres pel pànic. Els soldats inclinaven cap endavant les baionetes brillants, mentre la fumarada escassa d'alguns obús confirmava la derrota de l'enemic. En el fons, Albert s'havia allistat a una guerra stendhaliana i s'havia trobat en una matança prosaica i salvatge que va causar mil morts

cada dia durant cinquanta mesos. Per fer-se'n una idea, només caldria que s'aixequés una mica, que mirés el decorat que envolta el seu forat: un territori d'on la vegetació ha desaparegut del tot, crivellat per milers de cràters d'obús, sembrat amb centenars de cadàvers en descomposició, amb una olor pestilent que et remou l'estómac tot el dia. Així que hi ha un moment de calma, unes rates grosses com llebres salten salvatgement d'un cadàver a l'altre per disputar a les mosques les restes que els cucs ja han atacat. Albert és conscient de tot això, ja que va ser portalliteres a l'Aisne, i quan ja no trobava més ferits gemegant o cridant, recollia tota mena de cadàvers, en tots els estadis de la putrefacció. En sap un munt, en aquest camp. Era una feina ingrata per a ell, que sempre ha tingut l'estómac delicat.

I per rematar la mala sort d'un home que d'aquí a uns moments quedarà sepultat viu, pateix d'una lleugera claustrofòbia.

De molt petit, només de pensar que la seva mare pogués tancar la porta de la seva habitació en sortir, ja li veien basques. Però no deia res, es quedava al llit, no volia amoïnar la seva mare, que sempre explicava que ja tenia prou desgràcies. Però a la nit, la foscor l'impresiona. I fins i tot de gran. No fa gaire temps, amb Cécile, mentre jugaven sota els llençols. Quan quedava totalment tapat, li faltava la respiració i l'envaïa el pànic. I a sobre, a vegades Cécile l'atrapava amb les cames per retenir-lo. Per veure què passa, deia ella rient. En resum, morir ofegat és la mort que li faria més por. Per sort no hi pensa, perquè si no, al costat del que l'espera, veure's empresonat per les cuixes sedoses de Cécile, fins i tot amb el cap sota els llençols, li semblaria paradisiac. Si Albert hi pensés, li agafarien ganes de morir-se.

Cosa que no estaria fora de lloc, ja que és el que li passarà. Però no immediatament. D'aquí a un moment, quan l'obús decidís s'estavellarà a pocs metres del seu refugi i aixecarà una onada de terra alta com una paret que s'ensorrarà i el cobrirà tot sencer, no li quedarà gaire estona de vida, però serà suficient per adonar-se

perfectament del que li passa. Albert serà presa d'un desig salvatge de sobreviure, com el que deuen sentir les rates d'un laboratori quan les agafen per les potes del darrere o els porcs a punt de ser degollats o les vaques a punt de ser sacrificades, una mena de resistència primitiva... Però haurà d'esperar una mica, per a això. Esperar que els seus pulmons es tornin blancs a la recerca d'aire, que el cos s'esgoti en un intent desesperat d'alliberar-se, que el seu cap amenaci d'explotar-li, que el seu esperit sigui dominat per la bogeria, que... No ens anticipem.

Albert es gira, mira per última vegada cap amunt. Ben mirat, no és tan lluny. Senzillament és massa lluny per a ell. Intenta reunir forces, no pensar en res més que això, enfilar-se, sortir d'aquest forat. Recull el seu equip, el fusell, s'agafa fort i, malgrat el cansament, comença a escalar el pendent. No és fàcil. Els peus li rellisquen, rellisquen sobre l'argila fangosa, no troben on agafar-se, per més que Albert enfonsi els dits a la terra, que piqui amb totes les forces amb la punta dels peus per intentar fabricar-se punts de suport, no serveix de res, torna a caure. Aleshores es desembarassa del fusell i de la motxilla. Si s'hagués de despullar sencer, ni ho dubtaria. S'enganxa a la paret i comença a arrossegar-se. Els seus gestos són els d'un esquiol dins d'una gàbia. Grata en el buit i cau cada vegada al mateix lloc. Panteixa, gemega i finalment crida. El pànic el domina. Nota com li puguen les llàgrimes, clava cops de puny contra la paret argilosa. La vora no és tan lluny, quina merda, estirant els braços gairebé la podria tocar, però les soles li patinen, cada centímetre que conquista el perd immediatament. Ha de sortir d'aquest cony de forat! Crida. I ho aconseguirà. Morir sí, algun dia, però no ara, no, seria massa idiota. Sortirà d'allà i anirà a buscar el tinent Pradelle fins al territori dels alemanys, si fa falta, el trobarà i el matarà. La idea de carregar-se aquell fill de puta li dona valor.

Albert s'atura un moment en aquesta trista constatació: fa més de quatre anys que els alemanys intenten matar-lo i no han pogut, i ara és un oficial francès qui el matarà.

Merda.

Albert s'agenolla i obre la motxilla. Ho treu tot, deixa la carmanyola entre les cames. Estendrà el capot contra la paret relliscosa i clavarà al terra tot el que trobi per fer-ho servir de grampó. Es gira i és just en aquest moment que sent l'obús a unes quantes desenes de metres damunt seu. Inquiet de cop i volta, Albert aixeca el cap. Després de quatre anys, ha après a distingir els obusos del setanta-cinc dels del noranta-cinc, els del cent cinc dels del cent vint... En aquest cas, dubta. Potser és per la profunditat del forat o per la distància, però l'obús s'anuncia amb un soroll estrany, com si fos nou, al mateix temps més sord i més apagat que els altres, un brunzit esmoreït que acaba en una barrina fortíssima. El cervell d'Albert amb prou feines té temps de qüestionar-se res. La detonació és incommensurable. Presa d'una convulsió fulminant, el terra s'estremeix i deixa escapar un rugit massiu i lúgubre abans d'aixecar-se. Un volcà. Desequilibrat per la sacsejada, i també sorprès, Albert mira cap amunt perquè de cop i volta tot s'ha tornat fosc. I allà, en lloc del cel, una desena de metres damunt seu, veu com es desferma, gairebé a càmera lenta, una onada immensa de terra marró, amb una cresta mòbil i sinuosa que es plega lentament en direcció cap a ell i que es prepara per caure-li a sobre i engolir-lo. Una pluja clara, gairebé mandrosa, de pedres, de terrossos de terra, de runa de tota mena anuncia la seva arribada imminent. Albert s'arrauleix i bloqueja la respiració. No és el que hauria de fer; al contrari, t'has de posar recte. Qualsevol que hagi mort sepultat us ho dirà. A continuació vénen dos o tres segons en suspensió durant els quals Albert es mira aquella cortina de terra que flota al cel i que sembla dubtar sobre el moment i el lloc on ha de caure.

D'aquí a un moment, aquesta capa s'estavellarà damunt seu i el cobrirà.

En condicions normals, Albert s'assembla força, perquè ens en fem una imatge, a un retrat del Tintoretto. Sempre ha tingut unes faccions adolorides, amb una boca molt dibuixada, una barbata

prominent i unes ulleres molt marcades que subratllen unes celles arquejades i d'un negre profund. Però en aquests moments, com que té la mirada dirigida cap al cel i com que veu acostar-se la mort, més aviat sembla un sant Sebastià. Les faccions se li han estirat, tot el rostre se li ha arrugat pel dolor, per la por, en una mena de súplica encara més inútil pel fet que en vida Albert no ha cregut mai en res i amb la mala sort que ha tingut no és probable que ara comenci a creure en alguna cosa. Encara que tingués prou temps.

La capa de terra li cau a sobre amb un gran cruiximent. Ens podríem esperar un cop que l'hagués matat a l'acte, Albert s'hauria mort i ja està. Però el que passa és pitjor. Li continua caient a sobre una autèntica pedregada de roques i a continuació arriba la terra, primer protectora però cada cop més pesant. El cos d'Albert queda clavat a terra.

Progressivament, a mesura que la terra s'acumula damunt seu, Albert queda immobilitzat, comprimit, esclafat.

La llum s'apaga.

Tot s'atura.

S'instal·la un nou ordre mundial, un món on ja no hi haurà mai més Cécile.

La primera cosa que el colpeix, just abans del pànic, és el cessament del soroll de la guerra. Com si tot hagués callat de cop i volta, com si Déu hagués indicat el final del partit amb un xiulet. Evidentment, si Albert parés una mica d'atenció, veuria que no s'ha aturat res, que el so li arriba simplement filtrat, esmorteït pel volum de terra que l'envolta i el cobreix, gairebé inaudible. Però de moment, Albert té coses més importants al cap que intentar localitzar els sorolls per saber si la guerra continua, ja que el que compta per a ell és que està a punt d'acabar-se.

Així que l'estrèpit disminueix, Albert ho veu clar. Estic sota terra, es diu; però de moment només és una idea força abstracta. És quan es diu estic enterrat viu que la cosa agafa un aspecte terriblement concret.

I és aleshores quan mesura l'abast de la catàstrofe, la mena de mort que l'espera, quan comprèn que morirà ofegat, asfixiat. Albert es torna, immediatament, totalment boig. Dins el cap, tot se li barreja, crida, i, en aquest crit inútil gasta el poc oxigen que li queda. Estic enterrat, es repeteix sense parar, i el seu esperit es va enfonsant en aquesta evidència tan espantosa fins al punt que ni tan sols ha pensat a obrir els ulls. El que fa és intentar moure's en totes direccions. Totes les forces que li queden, tot el pànic que l'ha assaltat es transforma en esforç muscular. I debatent-se gasta una energia increïble. Tot és en va.

I de cop i volta s'atura.

Perquè acaba d'adonar-se que pot moure les mans. Molt poc, però les pot moure. Aguanta la respiració. En caure, la terra argilosa xopa d'aigua ha creat com una mena de closca a l'altura dels braços, les espatlles i la nuca. El món dins el qual està com petrificat li ha concedit algun centímetre aquí i allà. De fet, no té gaire terra al damunt. Albert ho sap. Què, quaranta centímetres, potser? Però ell està ajupit a sota d'aquesta capa, i és suficient per paralytzar-lo, per impedir-li qualsevol moviment i condemnar-lo.

Al seu voltant, el terra tremola. A dalt, lluny, la guerra prossegueix i els obusos segueixen estremint el terra, sacsejant-lo.

Albert obre els ulls, primer tímidament. És la nit, no la foscor absoluta. Uns rajos infinitesimals de dia, blanquinosos, es filtren lleugerament. Una lluisor molt pàl·lida, vida amb prou feines.

S'obliga a respirar amb petites alenades. Aparta els colzes uns quants centímetres i aconsegueix estendre els peus una mica, i així amuntega la terra a l'altra punta. Amb mil precaucions, lluitant constantment contra el pànic que s'apodera d'ell, intenta separar la cara per respirar. Immediatament cedeix un bloc de terra, com una bombolla que esclata. El seu reflex és instantani, tots els seus músculs es tensen, el seu cos s'arrauleix encara més. Però no passa res més. Quant de temps es queda així, en aquest equilibri inestable en què l'aire es rarifica lentament, imaginant-se la mort que se li

acosta, com serà veure's privat d'oxigen i ser-ne conscient, notar que els vasos li exploten d'un en un com si fossin tripes, obrir els ulls com a plats, com si intentessin veure l'aire que li falta? Mil·límetre a mil·límetre, mentre s'esforça per respirar el mínim possible i per no pensar, per no veure's en aquesta situació, avança la mà i palpa davant seu. Aleshores nota alguna cosa sota els dits, la lluïssor blanquinosa, encara que ara sigui una mica més espessa, no li permet distingir el que l'envolta. Els seus dits toquen alguna cosa suau que no és terra, no és argila, és gairebé sedós, amb gra.

Triga una mica a descobrir de què es tracta.

A mesura que s'hi acostuma, distingeix el que té davant seu: dos narius gegantescos que deixen anar un líquid viscos, unes dents grogues enormes, uns grans ulls blavosos que es desfan...

Un cap de cavall, enorme, repulsiu, una monstruositat.

Albert no pot reprimir un violent moviment de retrocés. El seu crani pica contra la closca, torna a caure terra, que li inunda el coll. Albert aixeca les espatlles per protegir-se, para de moure's, de respirar. Deixa passar els segons.

L'obús, en foradar el terra, ha desenterrat un dels innumerable cavalls morts que es podreixen al camp de batalla i n'ha enviat el cap a Albert. I aquí els tenim cara a cara, l'home jove i el cavall mort, gairebé com si es fessin un petó. L'enfonsament ha permès que Albert alliberés les mans, però la terra pesa, pesa molt, i li comprimeix la caixa toràcica. Torna a recuperar a poc a poc una respiració compassada, els seus pulmons ja no poden més. Li comencen a pujar les llàgrimes, que aconsegueix reprimir. Es diu que plorar és acceptar la mort.

Valdria més que es deixés anar, perquè això ja no pot durar gaire més.

No és veritat que al moment de morir ens passi la vida per davant en un instant fulgurant. Però algunes imatges sí. I fins i tot imatges antigues. Veu el rostre del seu pare amb tanta claredat, amb tanta precisió que juraria que és allà, sota terra, amb ell. Segur que això

deu ser perquè aviat es retrobaran. El veu de jove, amb la mateixa edat que ell. Trenta anys i escaig; evidentment, és l'«escaig» el que compta. Porta el seu uniforme del museu i s'ha encerat el bigoti. No somriu, com a la fotografia del bufet. Albert es queda sense aire. Els pulmons li fan mal, l'assalten uns moviments convulsius. Voldria pensar. No hi ha res a fer, l'angoixa el domina, l'espant terrible de la mort li regira les entranyes. Li llisquen les llàgrimes, sense poder-ho evitar. La senyora Maillard se'l mira amb una mirada de reprovació, decididament Albert no n'encerta ni una, mira que caure en un forat, no em digueu que no, morir just abans del final de la guerra, això encara, és d'idiotes, però vaja, es pot entendre, en canvi morir enterrat, és com morir en la posició d'un mort! Albert és així: mai com els altres, sempre una mica per sota. De totes maneres, si no hagués mort a la guerra, què se n'hauria fet, d'aquest noi? Al final, la senyora Maillard li somriu. Amb la mort d'Albert, almenys hi haurà un heroi a la família, no està tan malament.

Albert té la cara gairebé blava, les temples li bateguen a una velocitat inimaginable, sembla que totes les venes li hagin d'explotar. Crida Cécile, voldria trobar-se entre les seves cames, completament immobilitzat, però les faccions de Cécile no li vénen al cap, com si Cécile fos massa lluny per arribar fins a ell, i això és el que li fa més mal, no veure-la en aquest moment, que ella no l'acompanyi. Només té el seu nom, Cécile, perquè al món en què s'enfonsa no hi ha cossos, només paraules. Albert voldria suplicar-li que vingui amb ell, té una por horrorosa de morir-se. Però és inútil, es morirà sol, sense ella.

O sigui que adéu, ens veurem allà dalt, Cécile meva, d'aquí a molt de temps.

A continuació, el nom de Cécile també s'esborra per cedir el lloc al rostre del tinent Pradelle, amb el seu somriure insuportable.

Albert gesticula en totes direccions. Els seus pulmons s'omplen cada vegada menys, xiulen quan els força. Es posa a tossir, tanca el ventre. Ja no té aire.

Subjecta el cap de cavall, aconsegueix agafar els grossos narius, i la carn se li desfà sota els dits, s'aferra a les grans dents grogues i, en un esforç sobrehumà, li obre la boca, que exhala un alè pútrid que Albert respira a plens pulmons. Així guanya uns quants segons de vida, l'estómac se li regira, vomita, tot el seu cos torna a tremolar i a sacsejar-se, però intenta regirar-se, a la recerca d'una engruna d'oxigen, és inútil.

La terra pesa molt, ja gairebé no li arriba llum, només els sobresalts de la terra sacsejada pels obusos, que continuen plovent allà fora, i després ja no li arriba res més. Res. Només una ranera.

A continuació l'envaeix una gran pau. Albert tanca els ulls.

Li agafa un mareig, el cor se li enfonsa, se li apaga la raó, s'ensorra.

El soldat Albert Maillard acaba de morir.